

KÜZDELEM A MAGYAR IGAZSÁGÉRT.

Írta: RÁKOSI JENŐ.

A mi be nem avatott világunkra nézve merő véletlennek látszik, hogy a népszö-vetség nyári ülése után közvetlenül jelenik meg Rothermere lord egy különös cikke ugyanegy napon a londoni Daily Mail-ben és a bécsi Neue Freie Pressében. Nem kisebb dolog van benne, mint a trianoni béke revíziójának újszólván a proklamációja. Nem ingyen használom ezt a nagy szót, hogy proklamáció. Mert Rothermere lord egy újságkiadó dinasztia feje. öccse annak a sokat emlegetett Northcliffe urnák, aki a háború alatt szervezte és vezette a sajtó-blokádot a közép-európai hatalmak ellen, ami döntő tényezője lett annak, hogy az amerikai közvélemény ellenünk fordult s lehetségessé vált Amerika beavatkozása az európai háborúba. Ugyanez a Northcliffe-féle újságérdekltség volt az, amely a háború után hirdette az új békék szentségét és sérthetlenségét. Most pedig íme, Rothermere úr, elhunyt bátyjának utóda a Daily Mail újságcsoportja élén, saját cikkével lép síkra a trianoni szerződés revíziója érdekében. Boldog volnék, ha meg tudnám mondani az elkanyarodásnak okait. Mert tudnivaló, hogy ez az újságérdekltség — nem tudom, hány tucat napilap, hetilap és havi folyóirat, melynek karmestere a Daily Mail, ahol a cikk megjelent — elsőrendű politikai tényező, azt mondhat-nám hatalom Angliában. Föltehetjük-e róla, hogy egyszerű véletlenség, röpke ötlet, szeszély vagy valami emberi érzés az, amely érdekünkben a tollat a Daily Mail tulajdonosának a kezébe adta? Hiszen ez is lehetséges lenne. Mért ne sajnáljon meg egyszer egy épszivű ember egy ezer igazságtalansággal megnyomorított nemzetet? De ez esetben bizonyosan nem a gazda maga végezné a munkát és nem két újságban: a magáéban és egy bécsiben egyszerre és nem feltűnéses helyen, hanem valahol elrejtve hasábjai rengetegében gyakorolta volna a jótéteményt. Meggyőződésem, hogy ennek a cikknek komolyabb, sőt igen komoly okai lehetnek s ez okok számai túlmennek a szerkesztői hivatal falain. Sőt tudjuk, hogy nemrégiben Rothermere úr, négy szerkesztője társaságában itt is járt nálunk és kétségkívül benézett szomszédaink háza-tájára is. Eljött, mielőtt a cikkét megírta, témájának tanulmányozására. Mert angol ember — háborús szükség nélkül — nem ír csak úgy a levegőbe. Ha hét évvel a megkötött békék után Európa keletén még mindig nincs rend, gazdasági élet lehetősége, békülés és csak tűrhető lelki állapot is: ennek kell, hogy komoly okai legyenek s ez okokat látni kívánta a londoni főszerkesztő szemtől-szembe. Nos, hát látta és kiírta világszerte olvasott betűkkel, hogy minden diktált és kötött békék között a legrosszabb, a legigazságtalanabb a trianoni béke, melyet meg kell korrigálni, nem épen Magyarország érdekében, hanem Európa érdekében. Mert itt addig megnyugvás, vagy csak tűrhető állapot nem lehetséges.

Nyilvánvaló mindezekből, hogy ez a gondolat nem mai keletű. Elő volt készítve. A fontos tehát az, hogy az angol mérvadó politikai világ most lépett ki vele, ami azt jelenti, hogy elérkezettnek látja az időt erre a — nekünk — megváltó lépésre. Ezzel egy kapcsot le-ütött arról a világrendről, melyet Európa számára a békekötések megállapítottak. Mikor kerül a sor a második kapocsra, mikor a többire, ezt persze, előre látni nem lehet. Azt a körülmé-nyek, az első lépés hatása siettetheti is, de késleltetheti is. Mert a visszhangot felfogja a Daily Mail cikke verni körülöttünk délen, északon, nyugaton és keleten szomszédainknál. Ez a cikk nem egy ember cselekedete, ez egy váratlanul megdördült ágyuszó, amely fölébreszti az alvókat és glédába sorakoztatja az ébrenlevőket. Mert a cikk igen nevezetes mondattal végződik, amely azt hiszem némi világosságot vet Rothermere lord akciójának a hátterére is. E háttérben az angol politika érdeke áll. És, azt mondja végszavában a cikk, Magyaror-szág érdemes Anglia bizalmára.

Mi tudjuk ezt abban a formában, hogy Magyarország hűségében mindenkor meg-bízhatott, aki e hűségre épített. Hiszen csak a nagy háborúban is mennyi hűtlenséget, mennyi árulást, mennyi hithagyást és szöszegést láttunk. A magyar pedig hú volt az utolsó lehelleltig, az utolsó csepp vérig. Magyarország érdemes egész Európa bizalmára. Mert

Európa nyugalmanak, Európa biztosságának a kulcsa itt van a történeti Magyarországon, Trianonban álkulcsokat kovácsoltak, de az egészséges angol szimat nyomára lépett annak, hogy hol kell keresni az igazi kulcsot.

**
* *

Nomen est omen. . . Ez a mondas azt fejezi ki, hogy valaki a nevében hordja végzetét. A magyarokra a békét Trianonban kovácsolták rá. Ez a Trianon voltaképpen két kastély a versaillesi csodaparkban. Egy emeletes és egy földszintes kéjlak. E két kis palotát építette két Lajos király: a XIV-ik, a híres napkirály, aki elmondta magáról, hogy az állam pedig ő, és a XV-ik. Elődje a XVI-nak, akit a francia forradalom nyaktilóra vitt. Épült pedig a két kastély két szép asszony számára, akik történeti nevezetességre tettek szert, mint amaz építő két Lajos szeretői. Az egyik a híres Maintenon asszony, a másik nem kevésbé nevezetes Dubarry. A harmadik híres asszony a trianoni Pax. Azt hiszem, méltó utódja a két királyi szeretőnek erkölcs dolgában. Trianon pedig latinul: *tria non*, azt jelenti, hogy a *három nem*, ami Magyarországon szintén történeti nevezetesség lett, amióta először kimondották így: *nem, nem, soha!* így lesz Trianon nevéből Trianon végzete: *háromszor nem és soha!*

Ezzel a kis elmefuttatással vezetem be elmélkedésünket, mellyel visszatérek Rothermere lord cikkére. Ez a cikk hangosabb és szélesebb visszhangot keltett, mint akár-mely cikk az utolsó évek történetében. Hogy Magyarországon minden szívet megmozgatott, az természetes. Herczeg Ferenc állt, mint a délvidéki hontalanok elnöke, annak a mozgalomnak az élére, amelynek célja, hogy a magyarok háláját impozáns formában vigye el a tiszteletreméltó lordnak, aki merészen, becsületesen kifejezést adott a gondolatnak és érzésnek, mely világszerte csírázik már az igaz emberek lelkében. Mi magyarok hihetetlen figyelemmel tőrjük sorsunkat, de senkinek sincsen ahhoz joga, hogy ezt az önuralmat a sorsba s helyzetbe való belenyugvának nézze. De Rothermere úr cikke nemcsak Magyarország érzelmi világát hozta hullámmzásba. Más országok sajtója csatlakozik fejtegetéseihez és az angol közönség sűrűn jelentkezik a „Daily Mail“ szerkesztőségében, hogy csatlakozzék e lap főszerkesztőjének felszólalásához. Ezzel jár, hogy nem marad az ügy az első szerencsés és szerencsés órában megírt cikknél, hanem az akció folytatódik a „Daily Mail“-ben s az úgynevezett Northcliff sajtóban.

De persze, bármily nagyjelentőségű és hatalmas legyen is az angol sajtónak ez a riadója: Trianon—Jerikó falai nem fognak egyszerre ledülni tőle. Ez inkább faltörő kos, mint jerikói bűvös trombita, amelytől meginognak egyelőre inkább csak az elmékben, mint a valóságban, a trianoni határok. Azért bár hálásan könyvelünk el a külföldről minden nyilatkozatát, mert ez nagy erkölcsi sikert jelent a mi javunkra, de mégis izgalmasabb dolog számunkra; mit gondolnak és mit mondanak róla a — szomszédaink. Mert elvégre ők a közvetlen érdekeltek ebben a dologban. És ha Európa érdeke az, hogy keleti részének bonyodalma ne tüzzel és vérrel oldassék meg, hanem becsülettel és bölcseséggel: akkor az úgynevezett utódállamok belátására kell számítását építenie. A kisantant országainak fel kell ébredniük nagyzási mámoros álmaikból, melyeknek irrealitását immár azok ismerik fel, akik nekik álmaik illúzióit megvalósították.

Erről a dolgról, hogy mint fogadták ez érdekkörben Rothermere lord cikkét, van immár bőséges értesülésünk. Romániából kevés hir jó ugyan, de annál több jön Csehországból, a hol az első visszautasító nyilatkozat egy tót képviselőé volt, aki a képviselőház külügyi bizottságában azt mondta beszédében, hogy a trianoni szerződésből egy betűt sem enged. Én elhiszem neki, hogy nem enged egy betűt sem Trianonból. De amit a felvidéki nép állapotáról, elkeseredéséről és elszegényesedéséről tudunk, ebből bizvást következtethetem azt, hogy ez a tót képviselő, aki Trianonból egy betűt sem enged, *a maga tótságából már elengedte legalábbis a fél ábécét a — csehek javára.* Szerbiában elkoboztak minden külföldi újságot, mely a Daily Mail cikkéről szólt és a belföldi sajtónak megtiltották, hogy egy betűt sem szabad írnia az úgyról.

Ez természetesen a sablonos kormánybölcse, de ez sem a hegyeket el nem tünteti a földről, sem a vizek folyását meg nem fordítja, de a világ folyását sem. A világ folyása pedig az, hogy az emberek is, a nemzetek is meg akarnak élni, amihez békére és biztosságra van szükségük. És ha egyszer-egyszer háborúba keverednek, nem azért teszik, hogy megélhetésüket nehezebbé, biztosságukat kétségesebbé tegyék. És ha egyszer egy bolond hadiszerecsene után fejüket veszítve éhes és elvakult államférfiak ilyenre vetemednek: akkor jön az élet a maga követeléseivel és a Rothermere-ek feltámadnak és elmondják nekik az igazság és a józan ész sérelmeit és a Rothermere-ek családja mind jobban megszorodik és a kérdés, melyet el kell titkolni, melyről nem szabad írni, mind égetőbb lesz és mind kényelmetlenebb és veszedelmesebb. Az ilyen politikai bölcse, mely azt hiszi, hogy a miről nem enged beszélni az újságban, az a dolog nincsen is, — hasonlít az egyszeri asszony dolgához, aki, hogy meg ne lássák, kötényébe takarta a paraszat. A vége az lett, hogy a kötény is keresztül égett s a paraszat is meglátták.

Az angol lord-szerkesztő nagyszerűen összefoglalta azokat a nagy okokat, amelyek a kisantant országainak nagy érdekévé teszik — határaik biztosságának okáért, hogy Trianon revíziójának álláspontjára álljanak. Nem az a veszedelem fenyegeti őket, amellyel oly sűrűn iparkodnak ijesztgetni Európát, hogy a csonka, leszerelt és kifosztott Magyarország rohanja meg őket fegyverrel. Az ő veszedelmük az, hogy mindenkinek megvan a maga félelmes ellensége, amely előbb-utóbb leszámolásra kényszeríti s akkor nem kis mértékben élesíti és fokozza veszedelmüket egy elkeseredett, egy ki nem békített Magyarország a — hátuk mögött.

ők viruló és a megélhetés föltételeivel rendelkező területeket kértek és kaptak Trianonban, De rövid hét év alatt látni, hogy kezük alatt ezek a területek szegényednek és soványodnak. A Bánátban és Bácskában, amely régen Magyarország áldott gabonatermő vidéke volt, immár az utolsó időkben nem termeltek annyit, hogy a saját fogyasztásuk szükségéinek megfelelt volna. Erdélyben, ami alatt ők az összes Romániához csatolt magyar területeket értik, a gazdasági és kulturái süllyedés képe tárul a világ elé. A tótság pedig, ma Szlovénia, a régi magyar Felföld, szinte pusztulásnak indult. A gyáripart, melyet Magyarország odatelepített, a csehországi nagyipar érdekében, valósággal megfojtották. És a tót nép, mely régen a magyar alföldre járt mezei munkára s megkereste téli elesését, el van zárva innen s a kihűlt gyári kemencék mellett immár napszámos munkát sem talál. A Rothermere lord cikke államférfim okfejtéssel él. Az elszegényedett és elégedetlen tartományok nem vezércikkkel fogják Trianont ostromolni, ha az idő megéri az — aratásra.

Fülöp makedóniai király, amikor az athénebeliek a várfalaikkal kérkedtek, amelyek meg fogják őket ellene védeni, azt mondta: nincs olyan várfal, amelyet egy arannyal megterhelt számár meg ne mászna. Én ezt oda módosítom: nagyhatalom manapság is az arany. De sokkal félelmebb hatalom az elégedetlenséggel, a szegénységgel, a pusztulás veszedelmével megterhelt — ember. Nincs égbenyúló Tátra, nincs örvényes Duna, amely útját állja neki, ha élni és boldogulni akar. Legkivált mikor mögötte áll egy nép, amely szintén élni akar, amelyet azonban Trianon nem enged élni, amiért jelszava és imádsága lett a *tria non*: a nem, nem, soha!

*

**

Meg kell állani néhány percre és pedig azt hiszem, kalaplevéve az ellőtt, amit egy magyar lap munkatársa Londonból Rothermere lordról irt. A tiszteletreméltó angol főrendnek nyilatkozatai, amelyeket e könyv másik része örökít meg, egyes köbe vézni való kijelentései és Benes cseh külügyminiszterhez irt levelének mondatai, melyek mint egy magyar vivő kardjának pengéje, e virtuóz munkájában villogva szabdalnak: mind ezek egy dologról tesznek világos tanúságot. Arról, hogy a lord teljesen tisztában van tárgyával, teljes valóságában megnézte és megismerte a helyzetet és megtalálta egész kiterjedésében az igazságot, amelyet keresett és megtalálván, férfias nyíltsággal és hallatlan erővel lépett vele a világ közvéleménye elé. Mert nem szabad elfelejteni, hogy Rothermere szava, újságai és egyéni tekintélye

révén elhallatszik igen messze, mondhatnám *mind az öt világrészbe*. És fölfigyelnek rá mindenek és lesik érdekeltek és nem érdekeltek a visszhangot, melyet a lelkek eddigi nyugalmaiból felver.

A Londonban tartózkodó magyar hírlapíró közléseinek szavahihetőségéről természetesen felel lapja a Pesti Hírlap hitele és országos tekintélye. De az ő tudósításának hiteleségét mindennél hathatósabban bizonyítja előadásának megragadó közvetlensége és lokális színeinek gazdagsága, mellyel becses tartamát körülbástyázta. Ahogy Rothermere lord beszélt, amiket mondott, még gesztusai is, melyekkel szavait kísérte, olyan benyomást tesznek az emberre, mintha látna és hallana valakit, aki életcéljairól beszél. Nyilvánvaló, hogy Rothermere életcélja nem Magyarország sorsát intézni; de ha egy férfiú az ő tehetségével, az ő hivatásával és az ő tekintélyével egy ügyre, melynek igazsága átjárta a lelkét, ráteszi a kezét: arról el lehet mondani, hogy nem is veszi le róla addig, amíg kellő medrébe nem terelte. És elmondhatjuk róla és fel fogjuk róla jegyezni jövő nemzedékek számára, hogy a mi ügyünket ő terelte abba a mederbe, amelyben célja felé kell folynia. Egy megmozdíthatatlannak hirdetett sziklakövet, egy óriási ügyet, mely európai jelentőségű, mely békét vagy háborút jelenthet Európa nemzetei számára: ő mozdított meg először komoly eredménnyel. Még felfegyverzett népek hadai, még nemzetek elfogultsága és önzése őrzi ezt a követ. De meg van mozdítva és nem maradhat meg mozdulatlanságában.

A cseh külügyminiszter, aki ritka tehetséggel, elszántsággal, bár válogatatlan eszközökkel, de teljes külső sikerrel szolgálta hazáját, úgy látszik, Szent Sebestyén szerepét vette fel Rothermere lord nyílzápora ellenére. Eleven testébe fúródik minden nyíl és ő mintha hallgatva akarná túrni a gyilkos sortüzet. Mert mint ahogy Szent Sebestyén fatörzshöz volt mozdulatlanul kötözve, úgy van ő a maga múltjához kötözve, a szerephez, melyet a háború előtt és alatt játszott az eredményekért, melyeket azóta élvez s melyek nyugalmaát súlyosan veri fel Rothermere lord akcióba lépése. Benes hallgat s inkább neki kedvesebb védelmi eszközökhöz folyamodik. Felveri idegenben elhelyezett rágalmozó újságcikkkel a kisantant pagonyának a nyugalmaát. Mindent a szegény magyar propaganda rovására ír, amely minden eszközt felhasznál, hogy Európa békéjét veszélyeztesse. A mi kis propagandánk ugyan gyenge arra, hogy egy angol világlapot kifordítson egyensúlyából, angol lordokat cselekvésre csiklandozzon és az angol parlamentet nyugtalanítsa. Ellenben a mi nagy igazságunk igenis alkalmas erre és az angol jellem olyan, ha egyszer meglátja ezt az igazságot, akkor nem is marad hüvelyében a kardja, ha egyelőre csak egy világraszóló újságírói toll alakjában is. Egyébaránt Benes úr hiába hallgat, mert Rothermere levelében van egy passzus, amely azt mondja, *hogy van eszköze arra is, hogy Benes urat végre is szólásra bírja*.

Rothermere lord egy korábbi nyilatkozatában meghatva beszélt a magyarság hálájáról mely száz alakban tódul feléje, kifejezést adva az érzelmeknek, melyeket fellépése életre hívott. És csodálattal emlékezik meg arról az oszthatatlan egyértelműségről, mellyel minden rendű és rangú magyarok az ő akciójával kapcsolatban Trianonról nyilatkoznak. Hogy ebben se érzésszerű, se gondolkodásbeli eltérés nincsen közöttünk. Ez az ő észrevétele irányítson bennünket, Ismerjük fel, hogy amit ő kezdett, annak bevégzése a mai nemzedéknek, ennek a nemzetnek majdnem egyetlen történeti feladata. Minden egyéb, a legfontosabbnak látszó is másodrendű dolog és ezen keresztül megítélendő és ennek az érdeke szerint intézendő. Denique Trianonéin delendam esse censeo: a római engesztelhetetlen férfiú mondására alkalmazott e mondat legyen a jelszavunk. Első és utolsó gondolatunk. És minden cselekedetünket ez igazítsa és kormányozza, És inspirálja minden határozatunkat és vezesse minden célkitűzésünket. És az országos politikának ez legyen az irányítója. Családból, társadalomból, pártéletből, az egész közéletből ki kell küszöbölni és irtani mindent, ami ennek akadálya: gyűlöletet, keserűséget, korrupciót, szegénységet, elégedetlenséget, visszavonást; hadba kell szállani a fizikai és erkölcsi nyomor és Ínség rémeivel és Istent kell hívni segítségül, hogy mindnyájan úgy tudjuk egymást válogatás nélkül ismét szeretni, megbecsülni és tisztelni, mint ahogy régebben volt. Mert a viszálykodás, a gyűlölet, a méltatlanság és igazságtalanság és a nyomor és az életrontó más démonok azok, amelyek az áldozatkész és az áldozatképes hazafiság pokoli ellenségei.

Higyük és hirdessük egymásnak, hogy az angol lord és társai hatalmas szavától az idők méhe végre megtermékenyült. És ami az idő méhében megfogant, az az időben meg is születik.

Mi pedig ne aludjunk, hanem legyünk ébren, hogy kísértésbe ne jöjjünk és készen találjon bennünket egységben és egyetértésben: mely jönni fog s melynek jönni kell, a nap, mely a számunkra ezúttal csodálatosképen Európa nyugatán, a dicső brit szigetország kódéből látszik kiemelkedni.

*

**

Benes úr, Csehország külügyminisztere megszólalt. Elintézte Rothermere lord levelét néhány mondattal, amelyben annyi volt, hogy ő nem beszélhet, mert felelős állásban van, de ha szólni akarna, volna bőven mondanivalója és a nemes angol úr hajszálai égnek állanak, ha ő, Benes úr, párhuzamot vonna Csehország és Magyarország között, ahogy tudniillik a kisebbséggel itt is, ott is elbántak akár most, akár a múltban. De hát Benes úr, mint kiváló diplomata és tapintatos hivatalnok, hallgat. Ellenben szabadon ereszti félhivatalos falkáját, amelynek merészebb tagjai Rothermere urnák nemcsak a kabátját próbálják megtépni, de iparkodnak, mint lovagias ellenfélhez illik, a lábikrájába is belekapni. Ezekkel az urakkal céltalan és áldatlan dolog szóba állani, vagy épen vitába bocsátkozni. Hogy hány magyar iskolát szüntettek meg, hány község lakosságának arányszámát hamisították meg erre a célra; hogy mint csukták be vagy fordították le csehszlovákokra a magyar középiskolákat: minderről felesleges szólni, mert én állítom, ők tagadják a dolgot. Az újságpolemia nem kontradiktórus eljárás tanúkkal és bizonyítékokkal, tehát ebben az irányban feleselni céltalan.

Ellenben vessünk egy tekintetet arra a múltra, amelyről Benes és sajtója nem beszélnek, és konstatáljuk azt, hogy a cseh nép a legalázatosabb szolgája volt a régi osztrák uralomnak. Arisztokráciája volt a császárok hű udvara, fénye és dédelgetett kedvence. Középosztálya elárasztotta az osztrák bürokráciát; kisiparosaiából került ki az udvar lakáj- és szolgaszemélyzete, a régi közös armádia tele volt cseh tisztekkel a horvát tisztek mellett. Mulatságos jelenség volt a háború alatt, hogy a mi katonai kórházainkban majd mindenütt cseh katonai orvosok parancsoltak. Künn a fronton pedig egy időben a fontos parancsokat magyarul kellett elküldeni: mert amíg németül fogalmazták meg, addig az ellenség előbb megtudta a katonai irodák cseh tisztjei révén, mint a frontparancsnok, akinek szánva volt.

Hej Benes úr, nem tudná ön, hogy 1850-ben, amikor minket a muszkahadakkal legyőztek s Ausztria bekebelezte hazánkat s Thun gróf és Bach báró nekiestek, hogy germanizálják, akkor erre az alávaló célra nem germán eszközöket mozgósítottak, *hanem cseh beamterekkel* árasztották el az országot. Mikor pedig eljött a nagy veszedelem a háborúban, akkor a hű csehek *kézfelemeléssel védelmezték meg Ausztriát* és átszökve az ellenséghez, Oroszország keleti részeiben mint vörös hadsereg garázdálkodtak. Mindezt pedig dirigálta Benes úr az antant ellenséges táborából, ahova még a háború elején kiszökött, hogy ugyanazzal a buzgalommal, mellyel faja a múltban mint diplomata, mint katona, mint hivatalnok és mint cselédség Ausztriát és trónját szolgálta, most szétrombolni igyekeztek. Ez sikerült neki fényesen az antant félrevezetett vezetőinek kegyelméből.

De ez a múlté. Elvégre az osztrák ellentétet osztrákok és magyarok közt megelőzte a cseh ellentét. Árpád királyainknak küzdelmei a cseh Ottokárokkal nem dicstelen lapjai sem a magyar, sem a cseh történelemnek. Prága nevezetes város volt, székhelye királyoknak, a kik a magyar trónon is ültek. Más nép volt, úgy látszik, valamikor a cseh nép is, mely a fehérhegyi csatában veszítette el függetlenségét, úgy mint mi a mohácsi ütközetben a mienket. De egy különbség volt kettőnk között. Mi nem adtuk fel alkotmányunkat és függetlenségünk eszméjéért négy száz éven keresztül állandóan verekedtünk Ausztriával. A cseh nép ellenben, mint a fentebbi vázlatos mondatokból kitűnik, hamar beletörődött jármába és valóságos szolgálai eszközévé süllyedt elnyomójának. A történelem több példát is tud arra nézve, mint veszti el egy-egy nép a szolgaságban férfiaságát és a nyíltság, önértet és vitézség fegyvereit átadja a rozsdának s az alattomoság, hízékedés és árulás eszközeivel dolgozik. Az

ilyen népekből lesz azután, ha ismét hatalomhoz jutnak, zsarnok és elnyomó. Hogy mit csinál Csehország ma a maga kisebbségeivel, arról ezren beszélnek ide Magyarországra menekült tönkrement emberek, akik a megszállt területeken állásukból kidobálva, vagyonukból kiforgatva, existenciájuktól megfosztva, itt próbálnak új életet kezdeni Magyarországon, amelyen egyik leg-súlyosabb teher a csehek, románok s délszlávok által kiűzöttek tömege.

A cseh sajtó most azt mondja, vérével is kész megvédeni a trianoni béke stipulációit. *Attól félek, itt a vér alatt csak tényt lehet érteni.* De a ténta is csudálatos matéria, ha az igazságért ontatik. És lord Rothermere levele is csak ténta volt s íme, hatásától, mondataitól, szellemétől visszhangzik a világ. Nincsen nagy ember, nincsen olyan lapvállalat, ha még oly hatalmas és gazdag is, amely ügye igazsága nélkül ilyen országokra szóló hatást tudna elérni. Trianonban kényelmes szobában, melynek biztosságát katonai őrség őrizte, feketekávé és cigarettafüst mellett, az asztalon kiterített földabrosszal, Benes és kisantantos társainak tanácsa, sugalmazása és hazug adatai szerint csinálták meg Trianont. Senki közvetetten érdekeltet meg se hallgatva, a korlátlan hatalom mámorában, nem nézve se múltat, se a történelem tanúságait, se geográfiát, se embert, se Istent: intézkedtek, határoztak, trancsérozta és törvényt tettek a győztesek, és elbizottságukban azt hitték, hogy az ő akaratukat rátukmálják nemcsak a boldogtalan vesztes nemzetekre, hanem a történelemre is, mely a népek sorsát formálja s azt hitték gögösen, hogy mindennek: hegynek, folyónak, nemzetek lelkének, mindennek engedelmeskednie kell s amit ők paragrafusba szednek, az ezentúl örök törvénye Európának.

De rövid néhány esztendő rájuk cáfolt. Az idő máris kimutatta munkájuk hiú és haszontalan voltát. Nem összeesküvések, nem titkos konventikulumok, nem rejtett fegyverek dolgoznak ellenük, mint ahogy számtalanszor felpanaszolják. Egy bátor és igazságos ember lép ki egymagában és felemeli szavát és íme visszhangzik az egész világ és tele van az igazság vágyával és a gondolattal, hogy ennek a vágnak a hajnala hasad. Egy ember, egy toll, egy rövid levél, egy újságcikk: honnan venné ezt a hatalmat, ha nem az igazság erejétől? A hazugság, az önkény, az elfogultság és a tudatlanság kovácsolta a békéket. Az igazság, a megtérő lelkiismeret, a belátás és a megismerés fogja lerombolni. Mert nem az a fontos az angol lord föllépésében, hogy mennyit és mit követel, hanem az, hogy megbélyegezte Trianont, mint az okosság és az igazság rovására, kárára és megcsúfolására készült emberi művet. Ez a megismerés járja be most a világot s diadalútjában nem fog megállani. Mert mikor a nap felkél és sugarai felhőkbe ütköznek: akkor is, a sugarakat feltartóztatni lehet, de azt nem, hogy megvirradjon, azt nem, hogy világosság, hogy nappal legyen az éj után és az emberek látni kezdjenek s megkülönböztetni a feketét a fehértől, az igazságot a hazugságtól. Ez Rothermere lord föllépésének a nagy jelentősége. Az éber kakasszó az övé, mely nem csinálja, mert egy ember nem csinálhatja, de megérzi és bátran és férfiasán hirdeti, hogy — virrad és „lesz még egyszer ünnep a világon.“

Megjelent Rothermere második levele Beneshez és beszólt a csatazajba két nagy ágyú: a francia Temps és a londoni Times. Különös ez a két újság. Mindenik címe azt jelenti, hogy Az Idő. De egyik sem amellé az idő mellé áll, amelynek jönnie kell és amely jönni fog; hanem amellé az idő mellé, amely volt. Egyébiránt mindenik újság — ellentétben a kisantant lapjaival — komolyan és tisztességesen szól a dologhoz és védi, aminek védelme reá van bízva. A francia újság görcsös idegességgel vitatja a trianoni béke sérthetlenségét. Ha ezt revideálnák, az neki európai háborút jelentene. Elvégre — így okoskodik, legyőztek bennünket, tehát viselnünk kell a hadvesztesség következményeit.

A következményeket! Persze, hogy viselni kell! De elvégre a következményeknek is tisztességes, emberies és észszerű határok közt kell mozogniok. Elvették területünk és lakosságunk kétharmad részét. Elvették mindenfajta hadifelszerelésünket. Elvették abbeli jogunkat, hogy hadiszervezetünkről magunk határozhatunk és az ország védelméről gondoskodhatunk. Megtiltották ősi alkotmányunk helyreállítását és ránk kényszerítettek egy önkényes, hevenyészett választójog alapján összehívott nemzetgyűlést. Megparancsolták

törvényes dinasztiaink és királyunk detronizációját. Kényszerítettek arra, hogy mindezt mint békekötést törvénybe iktassuk. Ránkszabadították az oláh megszállást, amely fosztogató, harácsoló, zsákmányoló rablóhadjárat volt egy védtelen ország ellen, És még mind e szörnyűségeknel sem állottak meg a következmények. Mikor aláírásukkal szentesítették az úgynevezett békét, akkor határkiigazítást ígértek, azt sem tartották meg. Azután jött a béke végrehajtása, amelyben idegen járom alá került magyarjainkat, a trianoni paragrafusok súlyos és világos sérelmével birtokaikból és jogaikból kiforgatták és panaszaikra prókatori furfanggal akadályozzák a becsületes bírói döntést. Így először az országot törték kerékbe, azután a hatalmuk alá került egyesek vagyonát kobozták el részben, vagy egészben.

Hol fognak már ezek a következmények megállni? Ha egy tolvajt botbüntetésre ítélnék, az is viseli helyzete következményeit. De ha kegyetlen bírának mindegy az, hogy huszonötöt, ötvenet, vagy százat vernek rá — amibe bele is halhat — a nyomorult elítéltnek egyáltalán nem mindegy. Még ha a tolvaj csípi el a bírót, az sem tud olyan mértéktelen lenni a következmények dolgában, mint az egyensúlyvesztett bírák.

Nemrég olvastam egy amerikai professzor ítéletét a háború bűnösségének a kérdéséről, amely cáfolhatatlanul megbizonyítja, hogy a háborút Franciaország és Oroszország készítették elő és indították meg: ők benne a bűnösök. És kérdelem, Franciaország miért? A felelet: Elzász-Lotharingiáért. És kérdelem tovább, ha Franciaország e területéhez képest épen nem jelentékeny provinciákért megcsinálta az európai háborút: mit mer a Temps csodálkozni azon, hogy mi nem tudjuk és nem is akarjuk elviselni területünk kétharmadának, annyiféle jogunknak, érdekünknek és értékeinknek Trianon által való elkobzását. Senki nem viselt még a világon nagyobb embertelenséget több önuralommal és több önfeláldozással, mint a magyar. De nem azért viseltük el, hogy így is maradjon, hanem ellenkezőleg, épen azért a reményünkért, azért a szent hitünkért és meg nem rendíthető elhatározásunkért, hogy így nem maradhat. És engedje meg nekünk a nagy párisi lap, hogy tekervényes okoskodásait e tárgyban ne vegyük komolyan. Európai béke, szerződések szentsége s miegymás: ez csak cifra köpönyeg, mely alatt egy ideges félelem lappang. A Temps bánná is Trianont, ha az a rettegés nem tartaná fogva, hogy, ha egy békét revideálunk, akkor nem lehet feltartóztatni a többinek sem a revízióját. És ebben van valami. De ha rosszak ezek a békék, ha tarthatatlanok, ha tőlük megy Európa gazdaságilag tönkre és tőlük nem tud népek és nemzetek közt a gyűlölet megszűnni: akkor az európai béke csak egyet kíván sürgősen: a békéknek nem erőszakos fentartását, hanem becsületes felülvizsgálatát. Kiáltó példa erre a versaillesi béke, amely németeket volt hivatva örökre gúzsba kötni. Még formálisan nem revideálták ugyan, de máris annyit lazítottak rajta, annyi bilincset vettek le róla, hogy régen nem az már, aminek szánták, akik kovácsolták.

Az angol Times emberséges hangot használ, sőt kijelenti, hogy megérti a mi keserűségünket, de ezen már úgy gondolja, nem lehet segíteni. Az elszakított kisebbségek dolgát az egyes országok belügyének tekinti s azt mondja, azoknak asszimilálódni kell a többséggel. A nemzetek pedig törüljék el a vámsorompókat, vagy legalább enyhítsenek a vámokon s béküljenek össze. Én láttam egy menazsériában két ketrecet egymás mellett. Az egyikben egy mérges kutya volt, a másikban egy fenekedő macska. A két állat örökösen egymás ellen csatázott az elválasztó rácson keresztül. Tetszik tudni, mit mondott az állatsereglet gazdája, mikor valaki azt tanácsolta neki, hogy vegye ki a két állatot egymástól elválasztó rácsot, akkor majd kibékülnek a verekedők? Azt mondta: igenis kérem, de önt közéjük teszem — harmadiknak.

Ha a nemzetiségi kérdés belügyi probléma: akkor mire való volt a háború és mire a béke, amely a problémát a mi határaink közül átlántálta a szomszéd államokba? Mert nem mindegy az, ha a dolog a mi belügyünk, vagy a cseheké, vagy a románoké, vagy a szerbeké,

Az egész dologban az a legfontosabb és legnevezetesebb, hogy Páris s London is látja, hogy itt súlyos európai baj van. Az egyik, a francia, erőszakkal és parancsszóval

akarná gyógyítani. A másik, az angol, jámbor jótanáccsal, hogy ne izéljünk, hanem bontsuk le a vámsorompókat és legyünk jó fiúk. Ha akár az egyik, akár a másik tanács érne valamit, nyolc év óta régen béke lehetett volna Keleteurópában. De a dolog ellenkezőleg áll: a helyzet folyton romlik, rosszabb és tarthatatlanabb lesz. Mi kifosztottak vergődünk és éhezünk. A fosztogatók pedig nem tudják megemészteni a zsákmányukat. Mikor Kronosz, az ősiszten, elnyelte saját gyermekeit, jött felesége Gea és — hánytatót adott neki s — tetszett nem tetszett — Kronosz kihányta gyermekeit, köztük a villámszóró Jupitert is. Most a genialis angol lord, Rothermere úr jött és kínálja Trianont egy kis hánytatóval. És nagy a felháborodás: akiké a zsákmány, azok természetesen nem állanak kötélnek. Inkább vesződnek tovább, hogy is mondjam: az indigestióval. De vagy kiadják, vagy meg fognak pukkadni Nincsen más választás.

És protektoraik? Nekik tudniok kell, hogy a mostani zavaros állapotok és az európai béke mind attól függ, hogy jóvá tétessék, amit elhibáztak. Rothermere ezt oly elegánsan, tömören és szellemesen megmagyarázta Benes urnák. Ez azonban mind semmi. Nem Európa békéje, nem a népek nyugalma, nem a természet és a történelem igazsága kell nekik, hanem hogy igazuk legyen és maradjon abban, amit egyszer megírtak. A minapában egy barátom beküldötte egy igen elterjedt párisi lapnak egy számát, amelyben az előkelő szerkesztőség arról értesíti olvasóit, *hogy a király halála folytán felállított régensség elkezdte hivatalos működését — Budapesten*. Hát ez az! Ez a tudatlanság, amely Trianonban országokat darabolt szét, országokat kreált, s akkor sem tudta, micsoda népek, országok és városok azok és amely ma is Romániát Budapesten keresi vagy Budapestet Romániában. Amíg ez a tudatlanság, amíg ez a fenhéjazó, könnyelmű és felületes szellem ül Európa sorsdöntő tanácsaiban, addig hiúság, önkény és erőszak fog uralkodni. Azután jön be az Igazság és Becsület, amelyeknek fáklyatartója lord Rothermere.

*

**

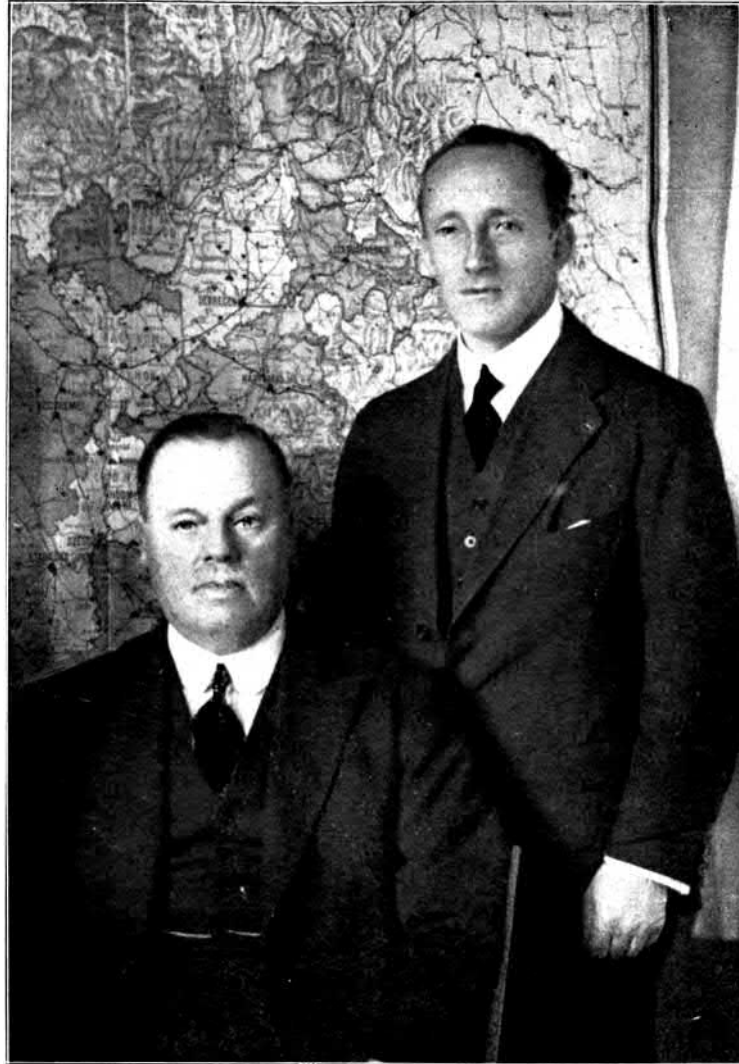
Nincsen ország melynek sajtója ne foglalkoznék ez idő szerint Magyarországgal. Csodálatos tünemény az, hogy egy nemzettel úgy el lehet bánni, mint ahogy mivelünk elbántak s a méltatlan, igazságtalan, sőt embertelen elbánás már vagy nyolc éve tart és a világ túri, közömbösen nézi, mintha nem is tartoznék rá, mintha nem embereket, nem egy nemzetet tipránának el, nézi és a vállát sem vonogatja, mintha csak egy rossz, unalmas színdarabról volna szó. Ellenben egy napon tollára veszi ügyünket egy angol újságtulajdonos, befolyásos lord, tekintélyes politikus és az európai publicitás, mint egy megdöngetett méhkas elevededik meg és Magyarország egy csapással Európa napirendjére kerül. Mi ugyanezt a dolgot nyolc év óta beszéljük. De lám, milyen más az, ha ugyanazt magyarul s más, ha angolul mondjuk el. Más, ha én beszélem és milyen más, ha Rothermere beszél. Két nevezetes momentum van ebben a dologban. Egyik az, hogy egy nagy súllyal, milliók lelkén bírt hatalommal rendelkező angol ember kiáltja világgá a magyar igazságot, melyet felismert és fegyverkezik és kardot ránt az igazság védelmére kéretlen, önzetlen, mert nem minket, hanem az igazságot kívánja szolgálni. A másik az, hogy az illető angol ember kiváló angol hazafi, aki mielőtt e sokféleképen kényes vállalatba bocsájtkozott volna, kétségen kívül leszámolt a maga angol lelkiismeretével és megállapította, hogy mint jó angol hazafi cselekszi azt, amit cselekedett. A mi igazságunk győzelme tehát nemcsak nem ellenkezik, hanem kell, hogy meg-egyezzék Anglia érdekeivel. Az igazság erejéhez tehát egy hatalmas világbirodalom érdekének az ereje járul ebben az esetben. Ebben nagy biztosítéka van az akció sikerének. Nekünk pedig, akikért valahára megmozdul a világ lelkiismerete, minden erőnket össze kell szednünk, hogy e kecsesítő siker útját meggondolatlanságok, túlzások, tapintatlanságok által ne nehezítsük, hanem mindenképpen egyengessük. Természetes, hogy az izgalom elkap minden magyart és természetes, hogy ez az izgalom talán még nagyobb mértékben úrrá lesz a hazájokból kirekesztett magyarok lelkén. Hiszen máris kapunk leveleket minden elszakított területeinkről, melyek a reménységtől szinte reszketnek, de jelentik azt is, hogy az akció,

mely egyelőre csak a sajtóban él, az európai hatalmak hivatalos köreiből azonban még nem jut szóhoz, testvéreink helyzetét súlyosabbá tette, életi nehézségeiket megsokszorozta. Akár-hogy forr is a szívünk tehát, elménket óvnunk kell, hogy hidegen, de szilárdan álljon minden jelenséggel szemben. Mert az igazság is, amíg a világ nem törődik vele, csak koldus a templom lépcsőjén. De amikor fölismerik, fejedelmi pompával vonul be a templomba s mint főpap pontifikái az oltár előtt és a világ hozsannát énekel neki Isten dicsőségére.

Természetesen nem lehet másképp, mint hogy mindazokat, akik ma Rothermere dolgát feszegetik beszédekben és újságcikkekben, két táborra osztja az — érdek. És vannak országok, amelyek a magok veszedelmét látják a ránk tukmált békék veszedelmében. Vannak nagyok és kicsinyek ... A nagy hatalmak a békét féltik s azért próbálják a status quo fenntartását védeni, a kis hatalmak a zsákmányt őrzik, azért rontanak dühösen neki a nemes angol lord becsületes szándékának. Az utóbbiakkal amilyen könnyű, ép olyan meddő minden vitakozás. A nagyhatalmakra nézve fontos az, hogy itt Európa keletén legyen egy hatalom, amely földrészünk ez örökké izzó területét egyensúlyban tartsa és minden keletről keletkező veszedelem ellenében szilárd bástya legyen. Ezt a föladatot Mohácsig a magyar birodalom töltötte be dicsőségesen, Mohács óta az osztrák alakulat, mely állandó formát talált a magyar kiegyezés által mint az osztrák és magyar kettős monarchia. Ezt botorul megdöntötte legfőképpen a trianoni béke. Most veszik észre a nyugati hatalmak, hogy a mi költségünkre kreált új országok közül egyik sem tudja ezt a történelmi szerepet átvenni, egyik sem alkalmas arra, hogy betöltse s bár vitatkoznak Rothermere kezdetével, mégis érzik, hogy a békék dolgában hiba van, melyet valahogy korrigálni kellene. És kitalálják e célra a gazdasági egyesülést, vámsorompók nélkül vagy mérsékelt vámokkal. Csodálatos gondolat, hogy mi barátságos vámközösségbe lépünk országokkal, melyek határain belül irtó háború folyik a magyar nyelv, a magyar vagyon, a magyar faj s a magyar kultúra ellen. Hiszen az a nyomorult vámszerződés is, amelyet a csehekkel kötöttünk, jobban hasonlít vámháborúhoz, mint vámszerződéshez. Minden becsületes gazdasági közeledést meg kell előznie egy morális közeledésnek, minden anyagi barátságot egy erkölcsi kölcsönös megértésnek, minden tisztos szomszédi viszonyt egy lelki kiegyezésnek. *Ez pedig mind nem lehet más, mint Trianon alapos revíziója.* Reintegrálása a történelmi Magyarországnak, hogy ismét átvehesse történelmi küldetését Európa keletén. Mert ezt a küldetést nem töltheti be más, mint aki úr a Duna-Tisza völgyén, a Kárpátok által övezett nagyszerű medencén, amit a történelm is bizonyít, mert már a római birodalom is innen uralkodott igazán a keleten. Ez a föld kell ehhez a feladathoz és az a vitézi katonai szellem, amelyről annyi fényes tanúságot tett a magyar az utolsó nagy háborúban is.

Így hát a kis- és nagyantant-lapok ellenséges polémiáit e helyen elmellőzöm. De szóvá teszek egy hangot, a Hlinka András, valamikor magyar plébános hangját. Kétszer is beleszólt ez a legtemperamentumosabb papi ember a Rothermere-vitába, Egyszer Kassán mondott beszédet, amelyben tüzesen kelt a cseh álláspont védelmére és nagy kedvteléssel lövöldözte nyilait a magyar bordák közé. Aztán rövidre rá kiadott egy cikket a hírlapjában, amely alaposan lefújta a kassai beszédet.

Hlinka András főtisztelendő úr kitűnő pap, tiszteletreméltó ember és fanatikus tót volt. Ez utóbbi minőségben izgatásért összeütközésbe került a bírósággal, amely szabadságvesztésre ítélte: Hlinka úr a szegedi csillagbörtönbe került. Püspöke pedig másik papot küldött a plébániájába. Mikor azonban ezt installálni akarták, a hatóság a falut zendülésben találta s a község előljárói megtagadták a templom kulcsa kiadását. A zendülő falu élén ott volt Scotus Viator, az angol újságíró, aki ha tán egyébbel nem, már csak jelenlétével is tüzelte ellenállásra a falut. (Szeretném látni, mi történnék vele, ha most valahol Erdélyben magyarokat tüzelne zendülésre. Akkor itt nálunk hajaszála se görbült.) Ilyen legény volt akkor Hlinka tisztelendő úr, aki agitációja célját elérte, amikor a magyar felföldet Csehországhoz csatolták. Megszabadult a magyaroktól s a csehekhez állott, akik neki Pittsburgban szerződésileg autonómiát ígértek. Persze, ígérték, de nem adták meg és Hlinka úr még ma is ezt az autonómiát követeli rajtuk és bár kassai beszédében védte Csehszlovákiát és leszólta a magyarokat, de már

Ernest Oulhwalté, a lord személyi titkára

Nagy Emil ny. Igazságügyminiszter és
Sir Howard Backwille, az angol parlamentek, egyesüle-
tének tóinkéra, aki Budapesten volt tanulmányúton

újságjában egy cikk végén azt mondta: *ha nem adják meg neki az autonómiát, akkor alkalmasint Rothermerenek lesz igaza.* Hogyan képzeli ezt vajon főtisztelendő Hlinka úr? Hajlandó ez esetben tán az angol lord akciója mellé állani? Valóban, ha újságcikkét olvasom, nem csodálkoznám rajta. Hiszen ebben az újságcikkben az áll, *hogy a csehek elcsehesítik tót iskoláit, elárasztják csehekkal hivatalait, tönkreteszik a tót népet és megsemmisítették a tótsági gyáripart.* Ha mindez szószerint igaz, akkor kérdelem, miféle infemális hatalom köti Hlinka urat a cseh unióhoz, amely így bánik el a szegény tót néppel. Pedig igaznak kell lenni, azért természetesnek találom, amit kassai beszédében Hlinka méltatlankodva emlegetett, hogy városaiban *renegát tótok* tüntetve beszélnek magyarul, még ha néha rosszul is beszélnek. Mert mért ne beszéljenek magyarul, holott mindaz, amit most a csehek a Felföldön Hlinka szerint is tönkretesznek, az a magyar világ alkotása volt. Tót iskola, nagyszerű gyáripár, jutalmazó kereskedés, tutajozás, aratás Magyarországon. Szép és jó napjai voltak azok a tótságnak. Ha mi magyar iskolákat is állítottunk a tótok mellé, az is javukra vált, mert hiszen ha Magyarország egész területén boldogulni akartak (vagy épen karriert csinálni, ami szintén elég sűrűn előfordult — hiszen nemrég halt meg két tót születésű kiváló egyházfejedelmünk), a magyar nyelv tudása nélkül ez mégis csak lehetetlen lett volna. Igaz, két gimnáziumukat bezártuk, de nem azért, mert tótok voltak, hanem mert nemzetiségi agitáció fészkévé tették. Tót matica, tót iskola lehetett amennyi kellett, azt itt soha se bántották, amíg csak iskola, amíg csak tót kultúrintézmény akart lenni. De a tót nemzetiségi vezeték már akkor Prágába küldözték a tót fiukat egyetemre és szakiskolákba, akik azután mint jó csehek kerültek haza. Mert ha nem is azonos a cseh nyelv a tóttal, de elég közeli atyafi a kettő s ha Hlinka ragaszkodik a tót nyelvhez és tót kultúrához, akkor rá kell jönnie, hogy annak a cseh nyelv csak veszedelme, ellenben a magyar nyelv inkább oltalma, mint veszedelme. Hiszen a magyar nyelv évszázadokon át nem tett annyi kárt a tót nyelvben, mint a cseh e néhány esztendő óta, mióta együtt vannak.

Nekem úgy tetszik, Hlinka úr keblét egy meghasonlás szakgatja. Valami a lelkiismereti furdaláshoz hasonló, amit most az autonómia köpenyének redőibe burkol. Mert világos, a magyar uralom után volt ott bőven mit a cseheknek tönkretenni és a cseh uralom után bőven lesz a magyaroknak mit helyrehozni a tót gazdaság, ipar és kultúra terén egyaránt. Mert bizonyos, hogy Rothermere igazsága fog győzni és nem Benes úré. Hiszen meg kell emlékezni arról is, hogy pár évvel ezelőtt a Rothermere tervéhez némileg hasonló tervet szőtt néhai Tusár berlini cseh követ és Masaryk cseh köztársasági elnök egy kiváló magyar újságíróval együtt. Akkor, úgy látszik, egy kissé korán volt. Ma teljesedés felé érik a kérdés. Már Sibilla két kötete elégett és mentül tovább késik a dolog, annál több kötet ég el a történelem máglyáján.

* *

Kimondhatatlan az a hatás, melyet Rothermere lord fellépése világszerte gyakorolt. A nemes angol főúr beleírta nevét minden magyar szívbe és belevéste a magyar történelembe. Mégis ezt a hatást lehetetlen lett volna elérnie, ha cselekvésének magva nem egy megvérzett nagy igazság lenne. Merész és szerencsés kézzel rántotta le a leplet az igazság megcsufolt képéről és a világ merev tekintete megállt ezen a látványon s oda marad szögezve, amíg a jóvátétel napja fel nem virrad. Természetesnek kell találnunk, akik ebből a hazugságon épült európai helyzetből hasznot húztak, elképedve szállnak sikra zsákmányuk védelmére. De a hazugság hiába jár bíborban, hiába ül trónon, hiába veszi magát körül szuronyok és ágyuk ezreivel: abban a pillanatban, amikor meglátja igazi ábrázatát a világ, ki is van mondva rá az ítélet és a bár lassú léptekkel közeledő igazság előtt porba kell omolnia. Megdöbentő dolog, amikor a Times Rothermere-rel szemben azzal akarja megmenteni a tarthatatlannak felismert helyzetet, hogy azt mondja: az utódállamoknak be kell olvasztani a nemzeti kisebbségeket. Hiszen a Times és az egész nagyantant azzal jöttek hadba ellenünk, hogy fel kell szabadítani a nemzeti kisebbségeket, melyeket Magyarország be akar olvasztani. Ha nem sikerült a felszabadítás, gondolja a Times, akkor hát jöjjön az — erőszak. A Timesnek ez mind-egy. A Daily Mailnak nem mindegy. Mert egy dologban csak egy az igazság és nem kettő.

Rothermere föllépése pedig nekünk egy aranyos kapu, amelyet áldott kézzel feltárt előttünk a nagyszívű angol lord s amelyen át beléphetünk a világ közvéleménye szemhatárába. Eddig a kerítésen kívül voltunk. Az vett el földünkéből, népünkéből, becsületünkéből annyit, aki amennyit akart. Most emelt fővel lépünk a világ elé és a világ ámulva néz bennünket s milliók ajkáról lebben el a kérdés: ki ez váljon, hiszen mi nem tudunk eddig róla semmit. Az egyik azt mondta, hogy elszakadt germán törzs vagyunk. A másik azt mondta, hogy valami szláv dialektust beszélő néptörzs a magyar. A külföldi iskolakönyvekben hallatlan fantasztikus dolgokat tanítanak rólunk. A francia utas könyvet ír rólunk azon a címen, hogy „Toké és Zsoké“, ami azt jelentené, hogy tokaji és Jókai. A német regényt ír rólunk, melyben az áll, hogy két rakoncátlan nemzetiségünk van: a jogasszen és a kanasszen: és melynek egy drámai jelenetében „a hős kirántja villogó gatyáját“ és ellensége mellébe döfi. És csak a napokban olvastam egy féleszű, förtelmesen gyalázkodó német havi folyóiratot, amely azt meséli, hogy magyar nemzet nincsen is, csak egy klikk van és egy csomó cigány és egy sereg zsidó, a többi mind ki elmagyarosodott szláv, török, tatár és különösen német. Hogy Apponyit annakelőtte Oppenheimernek hívták és Jókai is zsidó volt, mert hiszen Móri? a keresztneve. Én természetesen nem fogok ezzel a bódult fejű német folyóirattal feleselni. Sőt meg vagyok arról győződve, buta meséivel többet használ nekünk, mint amennyit ártani akar. Mert bizonyos, hogy minden német ember, ha csak újságot olvasott is és ha csak egyszer nézett is ki erre mifelénk nagy birodalma ablakán, szégyenkezve teszi le kezéből ezt a folyóiratot. De jellemző, hogy ma is akad német ember, aki ezt meg meri írni és ki meri nyomtatni. Ezért fontos dolog, hogy a Rothermere által teremtett alkalom minden magyart ott találjon a gáton, És ez alatt nem épen azt értem, hogy üdvözljük, díszpolgárrá válasszuk, nemzeti ajándékkal tiszteljük meg és mindenféle tüntetéssel különböztessük meg. Ezek is szép dolgok, de csak díszítések. Nekünk most azt kell megértenünk, hogy minden téren, amire máskor nem is gondol az ember, küzdenünk kell azért a célért, hogy végre, mikor kezdenek tömegesen érdeklődni irántunk, megismerjék a magyart igazi mivoltában, képességeiben, tulajdonságaiban és erényeiben. És semmi sem elég kicsiny arra, hogy elhanyagoljuk. Tudom az esetet, amikor a vézna legény legyőzte párbajban Góliát ellenfelét. Mert mikor összecsaptak, véletlenül egy légy repült bele a Góliát szemébe s elvette egy pillanatra látását. Az ilyen legyek mindig röpködnek s ellenfeleink gögös antantja hiába játsza velünk szemben a Góliátot, a szemébe vág újságcikk alakjában a légy és elveszi pillanatokra józan látását.

*

**

Certainly! Certainly! Megvallom ezt az angol szót feltűnés kedvéért írtam soraim élére. A „Pesti Hírlap“ tudósítója beszélgetést folytatott Lord Rothermere-vel és beszélgetése a lorddal, feleletet ad egy kérdésre, amely, mióta Rothermere az európai nyilvánosság előtt magyar színekben vívja legnemesebb harcát, millió magyarok ajkán lebeg, melyet százszor és ezerszer ismételve intéznek egymáshoz szent hevületükben a magyar hazafiak. Erre a kérdésre: *mi következménye lesz Rothermere fellépésének?*

Erre Magyarország nagy angol barátja oly biztossággal, oly világosan, a hitnek s meggyőződésnek oly erejével felel, mely elől minden kétségnek, minden kishitűségnek menekülnie kell.

Addig nem nyugszik, amíg célját el nem éri. Az igazság győzni fog. Lesz még magyar nyár a Tátrában. Pozsony, Kassa, Nagyvárad, Kolozsvár a magyaroké lesz újra. Certainly, certainly: bizonyosan, mondja a lord kétszer is. Mi csak lelkesedjünk, mondja. Álljunk helyt felséges nyugalommal, de lelkesen. Mert ő szándékosan írta és adta ki cikkét éppen akkor, mikor Genfben összeül a népszövetségi tanács. Hadd vegyék tudomásul, hogy van egy magyar kérdés, amelynek megoldását Európa békéje követeli. A lord egy légió újsággal rendelkezik, amely egy és ugyanazon napon közli fulminans cikkét s ő maga Párisba utazik s tanácskozik francia barátaival, akik e dologban egy nézetten vannak vele. A Downing Street (az angol külügyminisztérium) ma még nem nyilatkozik, de szóljunk be egy hónap múlva s akkor már ott is más szél fújdogál. . .

Hihetetlen erő, tűz, lélek és biztosság van Rothermere lord beszédében. Ez az a látvány, amikor egy egész és igazi férfiú véletlenül találkozik a kivert, elgyötört, megcsúfolt igazsággal és fölesküszik a szolgálatára. Egy lenge tollal, egy ív papirossal felfegyverkezve indul csatára és egy világrész figyelme követi, szeme kíséri s akik ellen kiszáll: állig fegyverben, pártfogók támogatása mellett beteg izgalomban és rettegésben rettegnek meg tőle és mozgósítják az eladó és elnyomott lelkek hadát, mert inogni érzik lábuk alatt a földet.

Volt-e példa rá a történelemben, hogy egy rémes világháború után kötött pokoli békében, mely nemzeteket lefegyverezve, a rabságnál is rosszabb tehetetlenségbe lökött, egy ember kiálljon, melléje a kifosztottaknak, a szuronyok milliói által őrzött békediktátumokkal szembe és diadalmas csatakiáltásától lélek szálljon az elnyomottakba és félelem az elnyomókba? Az igazságra rátaposni lehet, de ha feltámad, ha felemeli fejét a porból és egy szalmaszálat vesz fel védelmére: minden acélkard és minden lándzsa vasa porrá törnek a szalmaszálon.

Hallatlan szenzációja a világnak az üzenet, amelyet Rothermere lord a magyar nemzetnek küld. Ő elválasztotta magának a magyar igazságot és hű akar és fog maradni „holtomiglan holtodiglan“. Egy eposzi hős lángjával és erejével avatja magát a magyar igazság bajnokává. Mintegy életfeladatául tűzi ki, hogy kiverekedje nagy szellemével és nagy leikével egy idegen nemzet sorsát a balsorstól és cinkosaitól. És azt mondja, sikerülni fog! Certainly, Certainly! *Csak türelem.* Egy hónap múlva már tán más szelek fognak itt is, ott is fujdogálni. Európa ráébred arra, hogy miért jár kudarccal minden nemzetközi értekezlete, tanácskozása, kongresszusa és népszövetsége. Miért lehetetlen minden terve, miért, mikor összejönnek békülni és megegyezni, mind csak összeveszés és nagyobb harag a vége; miért nincs Paneurópa, Középeurópa, Keleteurópa, dunai konfederáció és gazdasági megegyezés. Nincs, mert nem lehet. Mert a párisi békében nem a béke, hanem a háború van kodifikálva, különösen a csonkítás vévétől csepegő Trianonban nem a népek és országok biztossága, hanem a nemzetek nyugtalansága és veszedelme van lelketlen paragrafusokba takarva. Ha így nem volna, soha sem lehetne sem Rothermere, sem más ember szavának az a kényszerítő ereje és az a lelkeket megrendítő hatalma, mely a nemes lord cikkeiből áradt ki az ébredő világra.

Rothermere lord egymagában egy egész fejezete lesz a magyar történelemnek. Az ő szavára a megdermedt nemzet ereiben ujult keringésre indult a vér. A feltámadás első hívó trombitája az ő szózata és az a hit és biztosság és meggyőződés és szilárdság, amely a magyar nemzetnek küldött üzenetéből lángol felénk: *az töltsön el mindnyájunkat.* Mert lám, van még becsület, van igazság és van e kettő önzetlen szolgálatára kész férfiú még a világon.

*

**

Magyarország nagy pere folyik most a világ lelkiismeretének ítélőszéke előtt. Csodálatos jelenség ez manapság. Európa győztes nagyhatalmai törvényt írtak földrészünk számára, felosztották kényök kedve szerint területét és Európa milliói vagy nyolc éve élnek új beosztás és új határok között. Minden nemzet, amely a zsákmányban osztozkodott, az állam minden hatalmát és eszközét mozgósította, hogy valamiképpen biztosítsa az európai rend állandóságát. És ime, a lefokozott magyar nemzet, amely úgyszólván tehetetlenül áll az összes győztesekkel és különösen állig fegyveres szomszédaival szemben: ez a harmadára redukált ország éri meg azt, hogy ma mindenki, aki egyébként soha se törődött vele és sohasem érdeklődött komolyan iránta, távol és közül mindenki arról a sérelemtől, arról az igazságtalanságról beszél, amelyet a békeszerzők ellene elkövettek, amelyet jóvá kell tenni, amely súlyos veszedelme lett az egész Európának. Ebből a jelenségből nemcsak azt lehet megmérni, hogy milyen mérvű igazságtalanság történt velünk. Sérelem, amelyet csak meg kell egyszer látni, hogy égbekiáltson érte a becsületes ember. De egy másik, értékesebb tanulsága is van a dolognak.

Elvégre Magyarország most igazán kicsiny ország. Alig van nyolcmillió lakosa. Ez is kénytelen volt magán olyan mértékű eret vágni, hogy gazdasági romlását megállítsa, amely már az önfeláldozás határát érinti, Területileg borzasztóan megcsonkítva, katonailag teljesen leszerelve; eltiltva mindentől, ami a moderm önvédelem eszközeihez tartozik, kérdi az ember hogy lehet ezt a kis, leszegényített, ezer bajban vergődő országot Európa veszedelmének nevezni? Nem katonai fölszereléséért, ami nincs; nem modern harcképességű ármádiájáért, ami nincs; nem félelmesen megerősített határáért, ami nincs és nem vagyoni jólétéért és virágzásáért, ami nincs; hanem kizárólag egy dologért: kerékbetört igazságáért, melynek minden hitével és minden keserűségével tele van minden magyar ember szive és amely megindult utján Európa éplelkű nemzeteinek a szive felé. Átömlik a mi érzésünk Európa népeinek a keblébe. Nem kellett csak szóvá tenni olyan helyről, ahonnan a kikiáltott szó elhat minden messzeségbe és íme, a népek fölfigyelnek, beszélnek a mi igazságunkról és ez félelemmel tölti azokat, akik abból éltek és gyarapodtak, hogy ezt a mi igazságunkat elsíkkasztaniok sikerült. Ezért van útban a magyar kérdés arra, hogy európai kérdés legyen és európai veszedelem, ha akiknek a lelkiismerete bűnös benne, megmerik próbálni diadalútjában feltartóztatni.

Egyszer felutaztam Európa legészakibb hegyfokára s ez úton a hajónk eljutott egy sziklaszigethez. Itt a hajó kapitánya előhozott egy puskát és elsütötte. A dördülésre mintha a sziget föl akarna emelkedni a levegőbe: a madarak iszonyú tömege szállt fel róla sivalkodva s szinte elhomályosította a napot, amely ott június-júliusban egész nap az égen tanyáz. Rothermere lord cikke a Daily Mailben ilyen puska lövés volt. Egyszerre röppent fel a baráti és az ellenséges madárseregek tömege és nincs nap, hogy ne jönne hír arról, hogy mit beszélnek, mit írnak róla itt és ott és mindenütt Európában. Parlamenti beszédekben, népgyűlési szónoklatokban, újságcikkek özönében, magánbeszélgetésekben: mindenütt felbukkan Magyarország. És kiáltanak mellettünk tanúságot tenni nagyszavu államférfiak, akik országuk sorsa intézésében szerepet játszanak, vagy befolyást gyakorolnak állásuk és egyéniségük súlyával. Másutt méltatjuk lord Róbert Cecil, a csak most lelépett angol miniszter nyilatkozatát, aki lordtársa akcióját épp oly értékesnek, mint fontosnak mondotta. Itt a másik tanú: a tünevényes elméjű Lloyd George, aki mint akkori miniszterelnök — ha nem is a trianoni békeokmány, de a többi békék megszerkesztésében cselekvő részt vett. A trianoninál, azt mondja, nem volt Párisban. Azt bátran vélte rábizhatni béketákoló kollégáira, akik meg is csinálták alaposan. Neki is az a véleménye, hogy igenis van magyar kérdés és a szerződések revíziója nemcsak lehetséges, de már eleve feltették, hogy elkövetkezhetik. Mi készíti ezeket az előkelő urakat arra, hogy ilyen nyilatkozatokat tegyenek. Elvégre Anglia is el lehet Magyarország nélkül, ezek az urak meg éppenséggel semmi által nincsenek arra kényszerítve, hogy nyilatkozzanak. Ha pedig mégis nyilatkoznak, ez mutatja azt, hogy milyen komolyan nézik ezt az ügyet, hogy csakugyan az a gondolat szólaltatja meg őket, hogy Európára, békéjére, nyugalomára s Európa nagy hatalmasságainak érdekeire nézve veszedelmes dolog, ha Magyarország sebeit be nem kötik, ha igazságát tovább hagyják vérezni.

Férfiak, helyzetek, népek tanúságtétele ez mellettünk. De nagy tanúságtétel maga az a beszéd, melyet Apponyi Albert gróf a népszövetség őszi tanácsülésén mondott el a leszerelésről. Csodálatos beszéd volt ez, amely nem szólt rólunk, alig említette hazánkat, állandóan ideális magasságban szárnyalt és csak igazságokat hirdetett. De minden szava, minden sora mögött ott volt Magyarország vérző képe. Elegáns formában, fenséges nyugalomban folytak ajkáról gyönyörű mondatai; de feszült izgalom hallgatta őt, mert beszédében egy boldogtalan ország szive dobogott s nyugalomból, objektív fejtegetéseiből a rejtett pátosz párái szálltak a hallgatóság felé.

Mikor a békéket koholták, akkor ott a farizeusok hada egyre azt üvöltötte: feszítsd meg, feszítsd meg! Ma ama visszás napoknak közönsége kijózanodva, mámora kódétól szabadulva, íme mind azt kiáltozza: *vegyétek le a keresztről!*

A döntés Genfben a magyar-román perben megtörtént, még pedig a népszövetség stílusának klasszikus formájában, vagyis úgy, hogy az érdemleges döntést — *elhalasztották a decemberi ülészakra*. A hármass jogügyi bizottság előterjesztésének három első tételét, amely elveket állapít meg, elfogadták azzal, hogy tanácsként fogják a decemberi ülészak elé vinni. Az előterjesztés többi részét azonban elvetették.

Ezt teljes erkölcsi győzelemnek mondhatjuk és politikai diadalnak. Nem győzött a magyar álláspont, ellenben példátlanul kell mondanunk Apponyi Albert gróf személyes sikerét. Azt mondja egy francia újság, hogy ez volt eddig a népszövetségnek legnevezetesebb tárgyalása. Nem mondja azonban meg, hogy miért. Mi megmondhatjuk. A népszövetség eddig mindig biztosan intézte a maga dolgait. Bizonyos dolgokat elintézett aszerint, hogy kiknek az érdekeit kellett szolgálni. Olyan dolgokat pedig elhalasztott, amelyek szembekerültek azokkal az érdekekkel, amelyeknek szolgálata szent volt, sőt kötelező a népszövetségre nézve.

Ezúttal Magyarország ügyét tárgyalták ismételt és ismételt elhalasztások után, mert mi nem tartozunk a favorizált nemzetek közé. Ellenfelünk Románia, a kegyeltek egyike, a mely már hetekkel azelőtt hirdette, hogy a népszövetség száz percentig fogja honárálni. Ezért hallatlan eset volt Apponyi Albert fellépése, amely a népszövetségi tanácskozások máskor oly biztos és csendes vizeit felkorbácsolta e testület hajója körül. Beszédei hatása alatt a német, az olasz és a japán tanácsos a magyar igazság mellé állott, s a Tanács mint egy új bölcs Salamon, ezúttal tényleg ketté vágta a peres gyermeket. Nem határozatképen mondta ki jogászai előterjesztésének első felét, hanem azt is csak mint jótanácsot kívánja a decemberi ülészak elé vinni, amikor érdemlegesen fognak az ügyben minden valószínűség szerint úgy dönteni, hogy ez előzetes kérdéssről adjon véleményt a hágai állandó nemzetközi bíróság. A másik felét az előterjesztésnek elvetette a tanács. Ez nyilván olyan kompromisszumos elintézés, hogy egy kis igaza legyen a Tanácsnak is, egy kis igaza Apponyinak is, de egészben senkinek se legyen igaza, s az ügyet el lehessen ismét tisztességgel halasztani a következő ülészakra.

Ha csak lovagi tornának nézném is ezt a genfi tárgyalást, akkor is azt kellene mondani, hogy a mi gáncs és makula nélkül való lovagunk világgraszoló dicsőséggel verekedett ellenfeleivel, Európa országainak válogatott és kitűnő vitézeivel. De Apponyi nem lovagi nevéért küzdött és nem Dulcinea vállszalagjáért, hanem hazája becsületéért és igazáért és a mi trikolorunk még soha oly impozáns ragyogással nem lobogott a műveit világ areopagja előtt, mint most, Apponyi Albert kezében. Az ő szereplése tette forróvá a genfi levegőt és izgalmassá a különben sima, higgadt és fegyelmezett diplomaták gyülekezetét. Ha semmi más eredménye nem lenne a genfi tanácskozásnak és ha egészében is elfogadták volna a jogügyi hármass bizottság előterjesztését: akkor is nagy eredmény lett volna az, hogy az egész világ felfigyelt volna Magyarországra képviselőjére, aki a legnemesebb emberi fegyverekkel harcolt a legnemesebb eszmékért és intézményekért, az európai civilizáció tartó pilléréiért, amelyeknek diadala a magyar ügy diadalát jelentette volna.

Nincsen mit kételkedni abban, hogy a Tanács tagjait maguktartásában meggyőződés és felsőbbrendű megfontolások inspirálták ebben a peres ügyben, de ez csak annál nagyobb értéket ad azok elhatározásának, akik szavukkal a mi igazságunk mellé álltak és mi hálaival gondolunk a német, az olasz és japán tanácsstagokra, akik szavukat, tudásuk becsét és tekintélyük értékét Apponyi Albert gróf serpenyőjébe dobták. Abban a kipreparált világban, amely ma Európa mellén ül, nagy dolog a meggyőződés függetlensége és bátorsága és talán záloga a virradatnak, mely a békekötések sötétségeibe veti a kecsegtető sugarait.

Fájdalmasan érintett bennünket Chamberlain angol külügyminiszter szereplése. Ő, a flegmatikusnak hitt angol dsentlmen vesztette csak el államférfim nyugalmát a tárgyalás során. Rothermere azt mondta egy magyar újságíróval folytatott egyik beszélgetésében, hogy egy-két hónap múlva a Downstreeten, az angol külügyminisztériumban is, mely most még hallgat, beszélni fognak. Ez fokozza meghökkenésünket Chamberlain kitörésén. Mit kell erről gondolnunk? Azt mondja, hogy a magyarok makacssága nem engedi dűlőre jutni az ügyet.“

Azt mondja, hogy a románok milyen előzékenyek, míg a magyarok egy lépést sem tettek abban az irányban, hogy kölcsönös engedékenységgel megoldják a bonyolult esetet. Komoly-nak kell-e vennünk az angol államférfiú haragját és türelmetlenségét, mely úgy csendül meg, mintha ellenszenv lenne. Igaz, ő volt a bizottság elnöke, amely a jogi szakértők véleményét provokálta és érthető, ha felbosszantotta őt Apponyi merev ragaszkodása az igazsághoz, ahelyett, hogy belement volna igazsága elismerése előtt valami kompromisszumos alkuba. De ebben az ügyben súlyosan megkárosított emberekről és egy megalázott ország erkölcsi érdekéről van szó, nem diplomaták érzékenységéről, vagy elismert és különben nagyon tiszteletre-méltó államférfiak hiúságáról. Én inkább Rothermere jóslatában bízom és azt tartom, Chamberlain zord arcával csak lágy szívét iparkodott eltakarni. Mert tudja, ha Rothermerenek az igazsága diadalmaskodik, akkor ez a per is elveszti jelentőségét s megoldódik magától, tehát nem érdemes az európai nagy areopag előtt sokat veszekedni rajta. De egy-két megjegyzés nélkül mégsem válunk el az angol külügyminiszter úrtól, mert kijelentései több indulatot és türelmetlenséget tartalmaznak, mint objektív megfontolást és államférfim objektivitást.

Azt mondja haragjában Chamberlain úr, hogy a magyarok makacssága hátráltatja az ügy elintézését. Ezt mondta az egyszeri ember is, aki fojtogatta az embertársát. S mikor cinkosa rászólt, hogy: még se készülsz el? azt felelte: a gazember védekezik és olyan makacsul, hogy nem hagyja magát megfojtani. Trianon egy Magyarországra rákényszerített jogalap. Száz dolgot vett el tőlünk, egy-két paragrafust adott a javunkra. Némán nézte a világ, mikor a száz dolgot elszedték tőlünk s mikor azt, a mi még megmaradhatna, az egy-két paragrafus alapján védelmezzük, akkor Chamberlain azt mondja, hogy makacsok vagyunk és nem teszünk egy lépést se előre, hogy még ebből is leadjunk valamit.

Hiszen magát a pert se mi vittük a népszövetség elé. Trianon rendeli, hogy az ilyen pereket választott bíróság döntse el. A népszövetség el is rendelte ezt a választott bíróságot. És e bíróság első határozatára, melyben a saját illetékességét megállapította, nem mi lázadtunk fel ellene, hanem Románia, visszahíván megbízottját. így került vissza az ügy a népszövetség elé, amelynek Trianon szerint az lett volna a kötelessége, hogy új bírót küldjön ki a román bíró helyébe. Magyarország pedig engedelmeskedett Trianon rendelkezésének és a népszövetségnek. És íme, nem Románia, hanem Magyarország makacs Chamberlain szerint.

Magyarország azt kéri, hogy a népszövetség teljesítse kötelességét, küldjön ki új bírót, vagy ha ezt nem hajlandó, annak a kérdésnek az eldöntését, hogy csakugyan átlépte-e a választott bíróság a maga hatáskörét, bizza a hágai nemzetközi állandó döntőbíróságra. Ehelyett a népszövetség bizottságot küld ki s ez a bizottság egy másik bizottságot, amely olyan javaslatot juttat a népszövetség tanácsa elé, amelyben már eleve elsikkad a magyar igazság. Ezt Apponyi nem fogadja el és hozzá csatlakoznak elfogulatlan tagjai a tanácsnak és Chamberlain szerint megint a magyar a makacs és nem a — népszövetség.

Szeretnék Chamberlainnel szembe kerülni, hogy megkérdezzem: mit tenne váljon Anglia, ha valahol angol alattvalók vagyonát elkoboznák? Tudok esetet, amikor görög rablók angol turistákat kifosztottak és az angol kormány kész volt a görög kormányt haddal megfenyegetni, ha nem kártalanítja a kifosztott angol polgárokat. Ez az igazi brit felfogás, ez az angol becsület és önérzet. Vagy más az, ha utonnállók és más ha törvényes kormány az ország nevében foszt ki idegen alattvalókat?

Mi most haddal nem fenyegethetjük meg Romániát. Mikor azonban törvénykönyvvel, joggal, békeszerződéssel a kezünkben védekezünk a fosztogatás ellen, az — Chamberlain szerint — makacsság? Minket arra kényszerítettek a nyugati szövetséges hatalmak, hogy területünkől annyit adjunk le Románia javára, amennyivel ez ország területe megduplázódott és kénytelenek voltunk a román portyázó megszállást elviselni és mikor honfitársainkért sikra-száltunk, mert Románia elkobozza magánvagyonunkat: akkor ez, Chamberlain szerint makacsság. De hát mi akkor Románia eljárása? Mikor mi a tőlünk elszedett milliárdból egy pengőt kérünk vissza, mely békekötés szerint is jogosan minket illet, és Románia ezt is megtagadja

HUNGARY'S PLACE IN THE SUN. SAFETY FOR CENTRAL EUROPE.

By VISCOUNT ROTHERMERE.

BUDAPEST, June 11.

Eastern Europe is strewn with Alsace-Lorraines. By severing from France the twin provinces of that name the Treaty of Frankfurt in 1871 made another European war inevitable. The same blunder has been committed on a larger scale in the Peace Treaties which divided up the old Austro-Hungarian Empire. They have created dissatisfied racial minorities in half a dozen parts of Central Europe, any one of which may be the starting-point of another conflagration.

Of the three treaties which rearranged the map of Central Europe, the last and most ill-advised was that of Trianon, which Hungary was called upon to sign on June 4, 1920. Instead of simplifying the network of nationalities existing there it entangled them still further. So deep is the discontent it has created that every impartial traveller in that part of the Continent sees plainly the need for repairing the mistakes committed.

As they now run, the frontiers of the new Central European States are arbitrary and uneconomic. But they have a more serious aspect still. Their injustice is a standing danger to the peace of Europe.

When we remember the circumstances under which was imposed upon a handful of Allied statesmen the task of remodelling the map of the world, it is not surprising that minor parts of their gigantic work should have been hurried. The division of the territories of the Austro-Hungarian Empire naturally appeared to some of them a less critical matter than the settlement with Germany. The principal delegates were content to rely for advice and counsel on the representatives of the smaller Allied nations bordering on Austria-Hungary and on the subject nationalities of the Hapsburg Monarchy which during the war had come over to our side.

AN OUT-OF-DATE PACT.

But the Allied Premiers failed to make allowance for the fierce jealousies and grudge which prevail among the medley of races left in Central Europe by historical tides of conquest and migration. There can be no doubt that, in the various treaties thus drafted, justice was sometimes sacrificed to expediency, with the result that much of Central Europe is now in a thoroughly Balkanised condition of unstable equilibrium.

We in England have so many grave problems of our own to face that we are inclined to dismiss these half-forgotten Peace Treaties as things settled once for all. But no one acquainted with the affairs of Central and Eastern Europe can take that placid view. The hands that imposed the political conditions now existing there sowed the seeds of future war.

The instability of the peace settlement was shown by the fact that the three Central and Eastern European States, Czecho-Slovakia, Jugo-Slavia, and Rumania, felt themselves obliged to form

of the frontier, would, moreover, be a step towards a Customs Union under which both countries would greatly benefit.

Hungary's third neighbour, Jugo-Slavia, on the south, took over as a result of the Peace Treaty 600,000 Hungarians, most of whom live in a corner of the former province of Croatia, formed by the angle of the Rivers Drava and Danube. Mixed up with them are about 300,000 Germans who would certainly prefer to be returned to Hungarian rule. To Jugo-Slavia, whose situation, both internal and external, is at the present time more critical than that of any European country except Russia, it would be an access of strength to get rid of this dissatisfied racial minority on her northern border. The new frontier, varying but little from the present one, could be drawn without interfering with the Croat section of the old Austro-Hungarian province which was joined up with Serbia to make the kingdom of Jugo-Slavia.

By such comparatively simple changes, two million of the 3,200,000 Hungarians whom the Treaty of Trianon placed under foreign domination could be reunited with their own race. Ease would thus replace friction with no alteration of the main lines of the peace settlement and without appreciable change to the balance of power in Central Europe.

THE BANKERS' POWER FOR PEACE.

I suggest that the time has come for the Allied Powers who signed that arbitrarily drafted instrument the Treaty of Trianon to reconsider the frontiers it laid down, in the light of the experience of the past seven years. When an arrangement does not work well after a trial of seven years, there is a strong probability that it is inherently unsound.

In modifying the terms of peace imposed on Hungary, the intricately mixed populations of the territories concerned should be consulted. They have had time to make up their minds to which nationality their instincts and interests unite them. The plebiscites to be taken in each area would need to be under the control of the Government of the United States or some other disinterested nation, for in certain of the ceded territories there is abundant evidence that

Allied Peace Delegates, that long-standing Balkan peril has been extended over a much wider area. We ought to root up all the dry grass and dead timber of the Treaty of Trianon before some chaotic spark sets fire to it. Once the conflagration has started it will be too late.

The parochial prejudices of small States must not stand in the way of European security. One of the aims of the Little Entente was to prevent a monarchial restoration in Hungary. Why should not the Hungarians have a king, if such is their wish, so long as they conduct their affairs in a peaceful and proper manner? Rumania and Jugo-Slavia, which threaten to invade Hungary if she calls back her royal house, are both monarchies themselves.

We can safely show confidence in Hungary. She had only a minor part in provoking the Great War. And while Hungarians fought courageously for the cause with which they were associated, they treated British residents in their country with indulgence throughout the war, allowing them to lead their ordinary lives without interment.

Within a few months of the armistice, defeated and broken as they were, the Hungarians had enough energy and national spirit left to overthrow the Bolshevik tyranny which fastened itself upon their country under the infamous Bela Kun. By so doing they saved Europe from having in its midst a plague-spot from which a campaign of corruption would have steadily been carried on.

Next followed the dismemberment of Hungary by a treaty the severity of which was deplored by many Allied statesmen at the time. It reduced her population from nearly 21,000,000 to 8,000,000, and her territory from 125,000 square miles to 36,000 square miles.

OUR NATURAL ALLY.

Hungary was glad enough to lose some of the peoples like the Czechs, Croats, and Rumanians, which had been incorporated with her under the Dual Monarchy. But along with them were ceded nearly 3,500,000 Hungarians by race and language. And the country's territorial losses involved the sacrifice of her entire supplies of wood, salt, and iron, three substances most essential to a population almost entirely agricultural. So ruthless was the Peace Treaty that Hungary even found herself required to deliver a large quantity of construction timber to Austria, despite the fact that she was reduced to importing timber for her own needs.

In her fulfilment of the Peace Treaty Hungary has given the Allies no trouble. She has balanced her Budget, and to-day her working-class and peasant population is in as prosperous a condition as before the war. Two million acres of ploughland have been purchased by the State from large proprietors and divided among smallholders, with the result that the country in Europe has cheaper and better supplies of freshly grown food.

I should like to see our Foreign Office follow the lead which Italy has given to the Powers of Western Europe in holding out a helping hand to Hungary. Hungary is the natural ally of Britain and France. She has a right to a place in the sun. The attitude of the Hungarian

ROTHERMERE LORD ELSŐ CIKKE A MAGYAR JUSZERT A DAILY MAILBEN.

és a népszövetség egy előterjesztést tárgyal, amely a mi világos jussunkat elhomályosítja és Romániának kedvez és mi ez ellen egy nagytekintélyű nemzetközi bírósághoz akarunk appellálni: ez az a makacsság, mely az olyan előkelő dsentlement, minő Chamberlain, kihozza a sodrából? — Nem, ez nem brit szokás, nem angol hagyomány, nem angol gondolkodás. Ha nem a mi részünkön volna az igazság, az angol férfiú akkor is a megtiport, a kifosztott, a megcsonkított, egy kegyetlen békemű bilincseiben vergődő nemzet mellé állana azzal szemben akinek legnagyobb haszna volt a zsákmányolásból, a fosztogatásból. Minderről Apponyi nem szólt a genfi gyűlésen. Apponyi fölfejtette, hogy mi az igazság, mi a népszövetség érdeke, mi a civilizáció és rend biztosítója és emellett állt meg szilárdan, férfiasán, becsületesen és azt hiszem, Chamberlain nem gondolt arra, hogy ezt a tiszteletre méltó magatartást Angliában is és mindenütt a világon másnak mondják és nem makacsságnak.

*

**

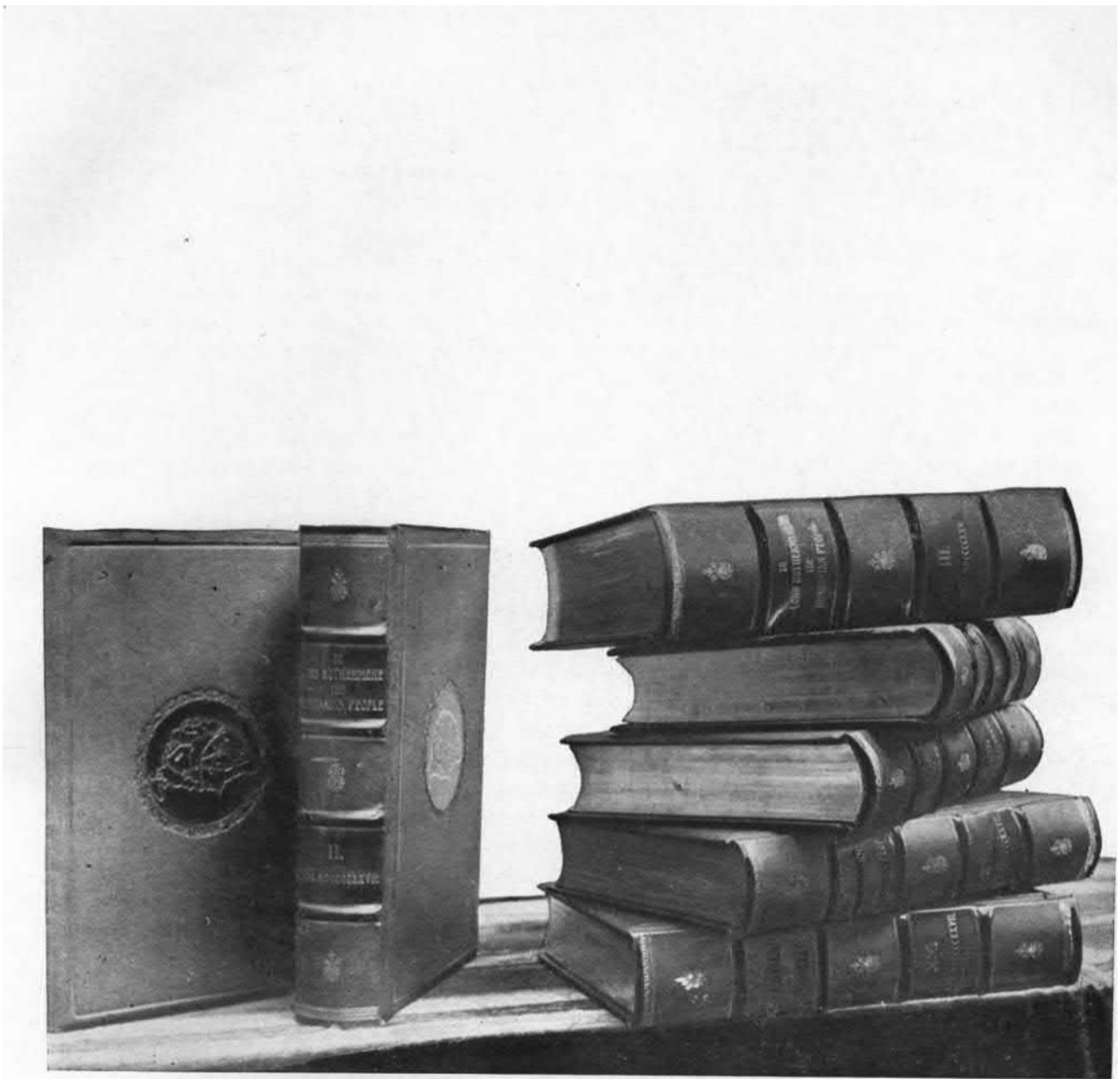
Most pedig beszéljünk e nagylelkű angol barátunknak nem a politikájáról, hanem csak a — nevééről. Egy tiszteletreméltó barátunk levelet intéz hozzám, melyben arra kér, tanítsam ki a magyar közönséget arra, hogy miképen kell kimondani a Rothermere nevet. Mert bizony azt sokféleképen ejtik, s e nemesszivü emberrel szemben, mondja levélíróm, legelemibb kötelességünk, hogy nevét a tisztelet, hála és szeretet közepette helyesen is ejtsük ki. Azt mondja még tisztelt levélíróm, hogy az angol nyelv szabályaival nem mindnyájan vagyunk tisztában s ahányan kimondjuk, annyiféleképen hangzik Rothermere lord neve.

A felvetett kérdés nekem különösebben kedves és érdekes. Mert én egész újságírói pályámon keresztül, ami pedig *hatvan* esztendő telt, *hadat viseltem és küzdöttem az idegen szók és nevek fonetikus írásáért*. Én azonban nem úgy állítottam fel a kérdést, hogy illik tudnunk, hogyan ejtsük ki az idegen nevet, akár tartozunk neki hálával, akár nem. Az én beállításom ez: mi fontosabb, az-e, hogy tudja a magyar ember, hogy miképen írják le az idegen nevet, vagy az, hogy tudjuk, *minek hívják azt az embert*, aki alkalmilag érdeklődésünk tárgya. Mert a mi nagyszerű angol barátunkat nem Rot-her-me-re-nek hívják. *Annak csak írják*. És ha valaki ezen a néven szólítaná meg, maga sem tudná a lord, hogy órála van a szó.

A francia és az angol emberre ez a nehézség fenn nem áll. Angol és francia ember az idegen nevet rendesen leírja (ha el nem hibázza) az idegen nyelv helyesírása szerint, de kiejteni a saját betűrendszere hangzása szerint ejti ki. Teszem azt, az angolok írták le először Kínát így China, és úgy ejtették, hogy *Csejne*; a franciák átvették, de úgy ejtették, hogy Sin (Chinois); átvették a németek és úgy olvasták, hogy China, átvettük mi a némettől és nálunk lett belőle Kina. Hogyan ejtik ki a kinézerek, azt máig sem tudom, mert minden nemzetnél már ez az átvett forma úgy begyökerezett, hogy rajta változtatni nem lehet. Megesik, hogy a francia forma a legmegfelelőbb és Azsia töméntelen sárga népe a *sin* szóra hallgat.

Mikor Munkácsy nagy képét festette a honfoglalásról, engemet kiszólitott magához Párizsba, sőt egyszer ebédet is adott a tiszteletemre, amelyen piktorok, muzsikusok, újságírók és hercegek voltak a vendégei. De a díszes társaságban csak én magam voltam, aki a házigazdát Munkácsynak mondtam. Azonban én se győztem a második fogáson túl. Onnantól kezdve én is, mint a többiek valamennyien, csak *Mönkakszynak* mondtam. Ha farkasok közé keveredik az ember, velük kell üvölni, különben felfalnak bennünket. Azt mondta nekem egyszer egy francia ember: azért nehéz az önök nyelve, mert mindent másképen ejtenek ki, mint ahogy leírják. Mikor pedig ezen az állításon megütköztem, így bizonyított: kérem, magok leírják azt, hogy *Kosszü* és úgy ejtik ki, hogy — *Kossuth*. Ez ellen pedig nincsen argumentum. A franciának oly sérthetetlen, oly szuverén a maga nyelve, hogy minden törvénye szent és egyedül uralkodó. Egy francia újságíró barátom, akivel együtt jártam Londonban, az angol shilling-et is slej-nek olvasta.

Mi nem vagyunk ilyen kedvező helyzetben. Sőt az önérzetnek és gyönyörű nyelvünk megbecsülésének is olyan alanti fokán állunk, hogy egymást is kinevetjük, ha hibásan és tökéletlenül ejtünk ki valamely idegen nevet. Az angol ember Deák-ot Diknek olvassa,

AZ ORSZÁG HÁLAKÖTETEL.

a francia Jókait Zsokénak, sőt egy francia újságíró valamikor azt tudakolta tőlem, hogyan juthatna be Ézsdüssz miniszterhez s nekem csak nehezen sikerült megfejtenem, hogy néhai Hegedűs Sándor kereskedelmi miniszter érdekelte őt. Mi pedig a híres Erzsébet-köruti kávéházat egyikünk Nyujorknak, másikunk Nüjorknak mondjuk, a becsületes magyar tudatlanság pedig kivágja, hogy Nevjork. Rothermere lord neve is legalább négy-öt formában van forgalomban. Melyik az igazi?

Erre a kérdésre nem könnyű a válasz. Elsőbben is, mert az angol nyelv kiejtése kissé komplikált és éppen nem egységes. Talán nem lehet dialektusnak mondani a sok változatot, de bizonyos, hogy igen nagy az önkény szerepe benne. Hihetetlen változatosság és árnyéklát van magánhangzóinak a kiejtésében. És hihetetlen falánksággal harapdálják meg és nyelik el a szótagokat. Ki gondolná — kivált magyar ember —, hogy ezt a szót brongham, ami egy hintófajta, úgy ejtik ki, hogy brúm. Nekünk ehhez négy betű elég. Az angolnak éppen mégegyszerannyi kell. A mi nagy építőmesterünk, Ybl Londonban járt és társaságba menvén, átadta névjegyét az inasnak, aki így jelentette be: Mr. Eibl. Erre csináltatott névjegyet, amelyre ezt íratta: Mr. *Eibl*. Most már az inas így jelentette be: Mr. *Ebi* Erre Ybl ezt nyomatta a névjegyére s az inas is végre jelenti: Mr. *Ibi*.

Egyszóval, az angol helyesírás és kiejtés titkai kitanulhatatlanok és jaj annak, aki szemével könyvből és nem fülével hallásból tanulja meg az angol nyelvet. Egy somogyi plébános barátom járt így. Folyékonyan beszélt úgy, ahogy a könyvben írva látta, de az angolok sem őt nem értették meg, sem ő nem tudta az ő beszédüket megérteni.

De ha már az angol nyelv helyesírása és helyes kiejtése ilyen nehézségekkel jár> súlyosan komplikálódik a dolog az angol vezetéknevekkel. Mert a közönséges nyelv kiejtését csak bajosan, de kiejtési szabályait (kivételeivel együtt) valahogy meg lehet tanulni. A nevek kiejtése azonban jóformán csupa kivétel és szabálytalanság. A neveket úgyszólván külön kell megtanulni. És ha megtanultad (és pláne le akarod fonetikusán írni), csak megközelítő, körülbelül való hangképet kapsz. Mert a magánhangzók gazdag árnyéklatokkal ejtődnek és példának okáért maga a *lord* is nem az, aminek mi olvassuk, hanem inkább *lard*, de voltaképen sem nem o, sem nem a, hanem valami a kettő között. Ami pedig a Rothermere nevet illeti, azt szorgos utánjárás után mondhatom, az angolok és maga a tulajdonosa úgy ejti ki, hogy *Razzmír*. Közép a-val az első és hosszú f-vel a végső szótagban. De úgy is mondják, hogy *Radmír*. A *th* t. i. angolban egyszer *dsz*, egyszer *d*, néha csak *sz*.

Aki tehát akár *Radmírt*, akár *Razzmírt* mond az tudja, hogy a mi nemes, okos és nagylelkű angol barátunkat minek hívják. Azt, hogy minek írják, ezekben a napokban bőven megtanulhattuk. De akármint ejti is a magyar, s akármely formában él is az ajkán, tökéletesen vagy tökéletlenül, de ez a név bele van vésvé minden magyar szívbe és tiszteletünk, szeretetünk, hálánk az övé. övé olthatatlanul. És én boldognak mondom Razzmír lardot mert nagy eset az, hogy egyes ember a maga önzetlen cselekedetével egy egész nemzetnek a szorongatás és balsors idején ilyen nagy, lélekemelő, történelmi jelentőségű szolgálatot tudjon tenni.